FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT CHRISTINE STIX-HACKL

föredraget den 14 januari 2003 [1]

I — Inledning

1. Den nationella domstolen har ställt sina tolkningsfrågor för att få klarhet i vilka gemenskapsrättsliga rättigheter ett företag har, som har ansökt om exportbidrag från gemenskapen för en exporttransaktion, men som — utan egen förskyllan — inte har kunnat inkomma med erforderliga handlingar som styrker att exporttransaktionen har genomförts.

II — Tillämpliga bestämmelser

2. Kommissionens förordning (EEG) nr 3665/87 [2] trädde i kraft den 1 januari 1988 och ändrades ett flertal gånger innan den upphävdes och ersattes av kommissionens förordning (EG) nr 800/1999 [3]. Förordning nr 800/1999 trädde i kraft den 24 april 1999 och är tillämplig sedan den 1 juli 1999. Enligt artikel 54.1 första strecksatsen i denna förordning skall förordning nr 3665/87 fortsätta att tillämpas på export för vilken exportdeklarationen togs emot innan förordning nr 800/1999 började tillämpas. Den export som var föremål för målet i den nationella domstolen genomfördes år 1995. Enligt denna kollisionsnorm angående tillämpningen i tiden omfattas exporten således av förordning nr 3665/87 när det gäller eventuellt exportbidrag.

3. I artikel 1 i förordning nr 3665/87 föreskrevs att förordningen bland annat var tillämplig på risexport.

4. I den vid tiden för omständigheterna i målet i den nationella domstolen gällande lydelsen av artikel 47 i förordning nr 3665/87 föreskrevs följande:

"1. Bidraget skall betalas ut av den medlemsstat på vars territorium exportdeklarationen togs emot endast efter skriftlig ansökan från exportören.

...

1 — Originalspråk: tyska.

2 — Förordning av den 27 november 1987 om gemensamma tillämpningsföreskrifter för systemet med exportbidrag för jordbruksprodukter (EGT L 351, s. 1; svensk specialutgåva, område 3, volym 24, s. 216).

3 — Förordning av den 15 april 1999 om gemensamma tillämpningsföreskrifter för systemet med exportbidrag för jordbruksprodukter (EGT L 102, s. 11).

2. Utom vid force majeure skall de dokument som rör betalningen av bidraget eller frisläppandet av säkerheten läggas fram inom tolv månader från den dag då exportdeklarationen togs emot.

3. ...

4. Om de dokument som krävs enligt artikel 18 inte kan läggas fram inom den frist som anges i punkt 2, trots exportörens ansträngningar att få tag på dem och överlämna dem i tid, får exportören beviljas ytterligare tid för att lägga fram dessa dokument.

5. Den begäran enligt punkt 3 med styrkande bilagor om att andra dokument skall behandlas som likvärdiga måste inkomma inom den frist som anges i punkt 2 och det samma gäller den begäran om förlängning av fristen som avses i punkt 4.

6. ...

7. ..."

5. I artikel 48.2 a i förordning nr 3665/87 föreskrevs följande:

"Om bevis för att alla kraven i gemenskapslagstiftningen har uppfyllts läggs fram inom sex månader efter utgången av de frister som anges i artikel 47.2, 47.4 och 47.5, skall ett bidrag betalas ut som motsvarar 85% av den summa som skulle ha betalats om alla krav hade uppfyllts."

6. I den i artikel 47.4 nämnda artikel 18 i förordning nr 3665/87 anges vilka dokument som kan visas upp som bevis för att en produkt tullbehandlats för övergång till fri konsumtion. Denna bestämmelse ändrades ett flertal gånger för att sänka gemenskapsexportörens beviskrav.

7. Även artikel 22.1 i förordning nr 3665/87 är av betydelse för en bättre förståelse av målet i den nationella domstolen. I nämnda bestämmelse föreskrevs följande:

"På exportörens begäran skall medlemsstaterna förskottera hela eller en del av bidraget så snart exportdeklarationen har tagits emot, på villkor att en säkerhet ställs som motsvarar förskottsbeloppet plus 15%.

Medlemsstaterna får fastställa på vilka villkor det skall vara möjligt att begära förskottsbetalning av en del av bidraget."

8. I artikel 23.1 i förordning nr 3665/87 föreskrevs följande:

"Om förskottet är större än det belopp som faktiskt skulle ha betalats ut för den berörda exporten eller för en motsvarande export, skall exportören betala igen mellanskillnaden plus 15% av denna.

Tillägget på 15% skall inte tas ut när på grund av force majeure

— de bevis, som enligt denna förordning krävs för att bli berättigad till bidrag, inte kan läggas fram, eller

— produkten har nått en annan bestämmelse än den för vilken förskottet har beräknats."

9. I näst sista skälet till förordning nr 3665/87 anges följande beträffande bakgrunden till artiklarna 47 och 48:

"Av administrativa skäl bör det krävas att en ansökan om utbetalning av exportbidrag tillsammans med alla berörda dokument inkommer inom en rimlig tid, utom vid force majeure, särskilt då det har varit omöjligt att iaktta fristen på grund av administrativa förseningar som exportören inte kunnat påverka."

10. Vidare skall nämnas att bestämmelserna i artiklarna 49 och 50 i förordning nr 800/1999, vilka ersatt de ovannämnda artiklarna 47 och 48 i förordning nr 3665/87, i stora delar motsvarar dessa. I artikel 49.5 i förordning nr 800/1999, som ersatt artikel 47.5 i förordning nr 3665/87, föreskrivs följande:

"Om en sådan begäran inkommer inom sex månader efter det fristen löpt ut skall emellertid bestämmelserna i artikel 50.2 första stycket gälla." [4]

4 — Fotnot av betydelse endast för den tyska språkversionen.

Artikel 50.2 första stycket i förordning nr 800/1999 motsvarar artikel 48.2 a i förordning nr 3665/87.

III — Faktiska omständigheter, förfarandet och tolkningsfrågorna

11. År 1995 exporterade Eurico Italia SpA (nedan kallat Eurico) tre partier ris till Israel och ansökte därvid hos Ministero delle Finanze (nedan kallat Ministero) om exportbidrag från gemenskapen.

12. I juli 1995 beviljades Eurico ett förskott på ungefär 33 miljoner ITL av den behöriga myndigheten.

13. Eurico anmodade därefter förgäves den israeliska köparen, vid upprepade tillfällen, att överlämna de handlingar som krävdes för att visa att varorna hade anlänt till destinationsorten. Eftersom det var omöjligt för Eurico att inkomma med erforderliga handlingar inom den tolvmånadersfrist som föreskrivs i artikel 47.2 i förordning nr 3665/87, ingav bolaget den 6 mars 1996 — således uppenbarligen inom den frist som föreskrivs i artikel 47.5 i förordning nr 3665/87 — till Ministero två ansökningar om ytterligare frister.

14. Ministero avslog ansökningarna i en skrivelse av den 19 oktober 1996 med motiveringen att Eurico vid tidpunkten för ansökan hade haft ytterligare mer än sex månader på sig att inkomma med de handlingar som saknades. Ministero konstaterade vidare att handlingarna fortfarande saknades trots att längsta möjliga frist enligt artiklarna 47.2 och 48.2 i förordning nr 3665/87 hade överskridits. Mot denna bakgrund ansåg Ministero att ansökan om exportbidrag skulle avslås.

15. Den 18 december 1996 krävde Ministero att Eurico skulle betala tillbaka det redan beviljade förskottet. Eurico överklagade utan framgång detta beslut, och var således skyldigt att betala det krävda beloppet jämte 15 procent.

16. Först efter påtryckningar via italienska myndigheter och först efter att ha anlitat advokater lyckades Eurico i november 1997 få de erforderliga handlingarna från Israel, vilka skickades till Ministero den 3 december 1997.

17. Den 4 december 1997 väckte Eurico talan vid Tribunale di Genova och yrkade att Ministero skulle förpliktas att utbetala ungefär 103 miljoner ITL i exportbidrag. I

dom av den 3 februari 2000 biföll Tribunale di Genova Euricos yrkande med stöd av artikel 47.4 i förordning nr 3665/87, efter att ha avvisat en invändning om bristande behörighet. Som motivering angavs att "sökandebolaget... har gjort gällande att det har rätt till en ytterligare frist för att inkomma med handlingar avseende övergången till fri omsättning, vilka handlingar bolaget inte kunde inkomma med inom tolv månader efter mottagandet av exportdeklarationen. Detta trots att bolaget som exportör gjort vad som kan krävas för att få tillgång till dessa handlingar (en omständighet som har styrkts i förevarande mål), eftersom Eurico i detta hänseende har gjort ansträngningar, genom att få till stånd ett ingripande från diplomatiska representanter samt från ICE för att begära att de israeliska tullmyndigheterna skall utfärda ersättningshandlingar".

18. Ministero överklagade denna dom till Corte di Appello di Genova. Enligt beslutet om hänskjutande har Ministero särskilt invänt mot Tribunale Di Genovas tolkning av artikel 47.4 i förordning nr 3665/87. Ministero anser nämligen att fristen — oberoende av en eventuell förlängning av densamma — inte får vara längre än högst 18 månader. I förevarande fall ingavs emellertid de fullständiga handlingarna först mer än 32 månader efter det att exportdeklarationen hade tagits emot. Enligt Ministero följer detta av artikel 48.2 i förordning nr 3665/87, där det föreskrivs att ett bidrag motsvarande 85% av det bidrag som skulle ha betalats ut om alla krav hade uppfyllts skall betalas ut om det inom sex månader efter utgången av de frister som anges i artikel 47.2, 47.4 och 47.5 inkommer bevis för att alla kraven i gemenskapslagstiftningen har uppfyllts.

19. I målet vid den nationella domstolen har Eurico anfört att man av artikel 48 i förordning nr 3665/87 varken kan utläsa att det finns högsta gräns för hur lång tid en frist kan förlängas eller att den sammanlagda fristen för att inkomma med erforderliga handlingar inte får vara längre än 18 månader.

20. Den hänskjutande domstolen anser att en tolkning av gemenskapsrätten är nödvändig och har därför förklarat målet vilande och ställt följande tolkningsfrågor till domstolen:

"A: Skall det, på grundval av artiklarna 47.4 och 48 i förordning nr (EEG) nr 3665/87 anses att

a) de ytterligare frister som kan beviljas exportören aldrig får överstiga maximitiden på 18 månader, eller att

b) nedsättningen med 15% skall tillämpas endast i fall av överskridande med ytterligare 6 månader

av den normala fristen och av den ytterligare frist som eventuellt har beviljats exportören?

B: Om en tolkning enligt b i punkt A är riktig, föreligger då med stöd av de två ovannämnda artiklarna tidsmässiga maximigränser — med beaktande av olika aspekter, däribland de som anges i skälen till detta beslut, som i detta avseende kan ha betydelse ur gemenskapsrättslig synpunkt — inom vilka ytterligare frister kan beviljas?

C: Om en tolkning enligt b i punkt A är riktig, vilka är då dessa tidsgränser och hur långa är således de ytterligare fristerna enligt de två ovannämnda artiklarna?

D: Om en tolkning enligt b i punkt A är riktig, kan då en enskild med stöd av de två ovannämnda artiklarna åberopa ett rättsligt skyddat krav på en viss ytterligare frist (som anses skälig i förhållande till svårigheterna att erhålla de handlingar som föreskrivs)?

E: Om en tolkning enligt b i punkt A är riktig, kan då en nationell domstol med stöd av de två ovannämnda artiklarna — om de administrativa myndigheterna inte beviljar ytterligare frister — ge exportören (som har ansträngt sig för att få tag på handlingarna och överlämna dem inom den frist om 12 månader som föreskrivs i artikel 47.2 i förordningen) rätt till ytterligare frister och fastställa hur långa dessa skall vara på grundval av den tid som faktiskt har behövts för att få tag på och överlämna de handlingar som föreskrivs?"

IV — Tolkningsfrågorna

21. De tre första tolkningsfrågorna rör i huvudsak frågan huruvida och i vilken mån artikel 48.2 i förordning nr 3665/87 innehåller regler om den fristförlängning som föreskrivs i artikel 47.4 i nämnda förordning. De två sista tolkningsfrågorna gäller däremot den rättsliga prövningen av en nationell myndighets eventuella beslut om avslag på en ansökan om ytterligare frister enligt artikel 47.4 i förordning nr 3665/87.

A — *Förlängning av fristen för att inkomma med erforderliga bevis (tolkningsfrågorna A—C)*

1. Parternas argument

22. Såväl *Eurico* som *kommissionen* och den *franska regeringen* har i sina skriftliga yttranden i huvudsak anfört att det i artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 inte föreskrivs någon maximitid för en eventuell förlängning av fristen. Det ankommer därför på de nationella myndigheterna att i det enskilda fallet fastställa hur lång den förlängda fristen skall vara. Myndigheterna måste därvid beakta vilka ansträngningar som den ansökande exportören har lagt ned, vilka skäl som anförts för ansökan och hur lång tid det kan beräknas ta att övervinna de svårigheter som har gjorts gällande.

23. *Eurico* har kritiserat den italienska förvaltningens uppfattning att det under alla förhållanden är uteslutet att förlänga fristen mer än sex månader och att bidragsbeloppet skall sättas ned med 15 procent, även vid beviljande av en sådan förlängning. Hänvisningen i artikel 48.2 a till den i artikel 47.4 föreskrivna fristen syftar på de fall där den förlängda fristen har överskridits — och inte den ursprungliga tolvmånadersfristen i artikel 47.2 (nedan kallad den ursprungliga fristen). Detta innebär att exportören även vid en förlängning av fristen kan inkomma med de erforderliga handlingarna inom sex månader från fristens utgång — om än med en nedsättning på 15 procent av det beviljade beloppet.

24. Den italienska regeringens inställning är även ohållbar mot bakgrund av domen av den 21 januari 1999 i målet Tyskland mot kommissionen.[5] Eurico har påpekat att domstolen i denna dom fastställde att syftet med möjligheten att förlänga fristen är att inte automatiskt frånta exportören de bidrag som föreskrivs i gemenskapsrätten då denne — trots att han gjort alla ansträngningar som ankommer på honom — på grund av objektiva omständigheter har hindrats att inom tolvmånadersfristen inkomma med de erforderliga handlingarna. Det skulle inte vara förenligt med detta syfte att en exportör som kan motivera förseningen med objektiva omständigheter skall drabbas av en minskning av bidragsbeloppet med 15 procent. Den italienska regeringens uppfattning står vidare i strid med proportionalitetsprincipen och principen om skydd för berättigade förväntningar.

5 — Mål C-54/95 (REG 1999, s. I-35), punkt 146 och följande punkter.

25. Den *franska regeringen* delar i huvudsak Euricos uppfattning och har tillbakavisat tolkningen att exportören har högst 18 månader på sig från den dag då exportdeklarationen togs emot att inkomma med de erforderliga handlingarna. Bruket av bindeordet "och" i artikel 48.2 i förordning nr 3665/87 visar att de frister som föreskrivs i artikel 47 måste ha löpt ut för att sexmånadersfristen i artikel 48.2 över huvud taget skall börja löpa.

26. Enligt den franska regeringens uppfattning skulle en sådan tolkning ytterst leda till att de nationella myndigheterna förlorar möjligheten att göra en skönsmässig bedömning när det gäller den beviljade förlängningens längd. Den har även hänvisat till syftet med att förlänga fristen, såsom det beskrivits i den ovannämnda domen av den 21 januari 1999.

27. Även *kommissionen* delar i huvudsak Euricos uppfattning. Den har framhållit att fullt exportbidrag skall betalas ut när exportören har inkommit med de erforderliga dokumenten inom den i artikel 47.2 i förordning nr 3665/87 föreskrivna tolvmånadersfristen eller i förekommande fall inom den ytterligare fristen enligt artikel 47.4. Den i artikel 48.2 föreskrivna nedsättningen på 15 procent skall tillämpas om exportören ger in handlingarna inom sex månader efter det att de nämnda fristerna har löpt ut. Om exportören inkommer med handlingarna vid en senare tidpunkt har denne inte längre någon rätt till utbetalning av bidragen.

2. Rättslig bedömning

28. Enligt ordalydelsen i förordning nr 3665/87 är en exportör som har ansökt om exportbidrag enligt artikel 47.2 i princip skyldig att inom tolv månader från den dag då exportdeklarationen togs emot inkomma med de handlingar som rör betalning av bidraget eller frisläppandet av säkerhet som ställts i enlighet med artikel 22. Med denna frist har förvaltningens intresse av att begränsa handläggningstiden tagits med i beaktande. [6]

29. Som exempelvis målet vid den nationella domstolen visar, kan det emellertid inte uteslutas att det under vissa omständigheter är omöjligt för exportören — utan att detta kan tillskrivas honom — att inom fristen inkomma med handlingar som styrker att varorna har övergått till fri omsättning i ett tredje land, även om detta

6 — Se dom av den 12 juli 1990 i mål C-155/89, Philipp Brothers (REG 1990, s. I-3265), punkt 39, beträffande artikel 31.1 i förordning nr 2730/79: "Det är inte orimligt att fastställa denna... frist med beaktande av att... interventionsorganen inte kan låta ärenden som rör transaktioner för vilka medlemsstaten har betalat ut förskott på bidraget vara oavslutade hur länge som helst...."

endast beror på att tullmyndigheten i det tredje landet inte har efterkommit exportörens begäran.[7] Mot denna bakgrund är det begripligt att artikel 47.4 öppnar för möjligheten att förlänga fristen, under förutsättning att "exportören ägnat vederbörlig möda åt att i tid få fram [de erforderliga handlingarna]".

30. I detta sammanhang skall det erinras om att det följer av domen av den 21 januari 1999 i målet Tyskland mot kommissionen[8], som med rätta har åberopats av dem som deltar i målet, att syftet med möjligheten att förlänga fristen i enlighet med artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 är "att inte automatiskt frånta exportören de bidrag som föreskrivs i gemenskapsrätten då denne, trots att han gjort alla ansträngningar som ankommer på honom, av objektiva omständigheter har hindrats att inom tidsfristen om tolv månader inkomma med erforderliga handlingar".

31. Frågan är således huruvida en fristförlängning som beviljas med stöd av artikel 47.4 är förenad med särskilda villkor. Den italienska regeringen har uppenbarligen med stöd av artikel 48.2 a i förordning nr 3665/87 — särskilt med stöd av den i denna bestämmelse angivna hänvisningen till en tidsperiod på sex månader efter utgången av de frister som föreskrivs i artikel 47.2, 47.4 och 47.5 — tolkat artikel 47.4 på så sätt att den utgör hinder mot att förlänga fristen längre än sex månader och att den sammanlagda fristen för att inkomma med erforderliga dokument aldrig kan vara längre än 18 månader samt att nedsättning av bidragsbeloppet med 15 procent alltid skall ske om handlingarna inte har getts in inom den ursprungliga fristen på tolv månader.

32. Denna tolkning kan inte godtas, eftersom den inte är förenlig med vare sig de berörda bestämmelsernas ordalydelse eller syfte.

33. När det gäller ordalydelsen i artikel 48.2 a i förordning nr 3665/87 kan det konstateras, såsom den franska regeringen har gjort, att hänvisningen till fristerna i artikel 47 innehåller bindeordet "och", vilket innebär att den nedsättning av bidragsbeloppet som föreskrivs i denna bestämmelse är förenad med villkoret att handlingarna har getts in inom sex månader efter utgången av den tillämpliga fristen. Denna tillämpliga frist är tolvmånadersfristen i artikel 47.2 a eller, om en

7 — Se även domen av den 12 juli 1990 i målet Philipp Brothers (ovan fotnot 6, punkt 27 i domen) beträffande artikel 31.2 i förordning nr 2730/79: "... exportörerna riskerar att stöta på svårigheter vid anskaffandet av tulldokument från myndigheterna i importlandet, gentemot vilka exportörerna inte förfogar över några påtryckningsmedel".

8 — Ovan fotnot 5, punkt 148 i domen.

fristförlängning beviljas, den ytterligare frist som beviljas med stöd av artikel 47.4. Med bindeordet "och" blir det tydligt att den rättsföljd som föreskrivs i artikel 48.2 a inträder såväl efter utgången av den ursprungliga fristen i artikel 47.2 som efter utgången av den förlängda fristen enligt artikel 47.4.

34. I artikel 48.2 a hänvisas det visserligen bland annat till utgången av den förlängda fristen enligt artikel 47.4. Artikel 48.2 a har emellertid inget normativt samband med denna bestämmelse, eftersom den reglerar en annan — logiskt sett klart åtskild — fråga. I artikel 47.4 regleras nämligen frågan om inom vilken tidsfrist exportören måste bevisa att villkoren för eventuella betalningsanspråk är uppfyllda, medan artikel 48.2 a rör frågan om vilken rättslig följd som inträder vid ett relativt ringa överskridande av fristen. Det bristande sambandet mellan de båda bestämmelserna framgår tydligt redan av den omständigheten att artikel 47.4 hänför sig till exportörens beteende. Frågan huruvida en ytterligare frist skall beviljas beror således enligt denna bestämmelse på vilka ansträngningar exportören har gjort. I artikel 48.2 a däremot behandlas över huvud taget inte frågan om anledningen till att fristen överskridits.

35. Det kan konstateras att det även är förenligt med syftet med artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 att tolka denna bestämmelse på så sätt att fastställandet av den ytterligare frist som föreskrivs däri inte styrs av några regler i artikel 48.2 a.

36. Domstolen har i sin dom av den 21 januari 1999 i målet Tyskland mot kommissionen [9] betonat att artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 ger de nationella myndigheterna ett utrymme för skönsmässig bedömning. Detta utrymme för skönsmässig bedömning omfattar såväl exportörens beteende, det vill säga frågan om han har ansträngt sig för att anskaffa handlingarna, som övriga omständigheter i det enskilda fallet som motiverar en viss förlängning. Om det uppställdes regler i artikel 48.2 a, skulle de nationella myndigheternas utrymme för skönsmässig bedömning begränsas avsevärt.

37. Detta förefaller emellertid än mindre godtagbart, om man beaktar att artikel 47.4 syftar till att säkerställa att exportören inte fråntas sina rättigheter på grund av skäl som han inte kan påverka. [10] Om frågan om fristförlängningens längd inte omfattades av de behöriga nationella myndigheternas utrymme för skönsmässig bedömning — med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet —, skulle exportören riskera att fråntas sina

9 — Ovan fotnot 5, punkt 146 och följande punkter i domen.
10 — Se ovan, punkt 32.

rättigheter på grund av stelbenta fristbestämmelser, trots att det inte är hans fel att han inte kan inkomma med bevisning.

38. Att hänsyn tas till den tidigare gällande förordningen [11] och till den som har trätt i stället för förordning nr 3665/87 [12] medför enligt min uppfattning inte att någon annan bedömning skall göras.

39. När det gäller förordning nr 2730/79 prövade domstolen i domen i målet Philipp Brothers [13] rimligheten av en sexmånadersfrist för att inkomma med erforderliga bevis. Det var i det målet fråga om en ursprunglig frist, motsvarande den som fanns i den senare införda förordningen nr 3665/87, som är i fråga i förevarande mål. Denna frist förlängdes till tolv månader först genom kommissionens förordning (EEG) nr 1663/81 [14]. I detta sammanhang hänvisade domstolen till nödvändigheten av att begränsa handläggningstiden. Jag anser emellertid att det inte finns något i domstolens resonemang som talar för en implicit och stelbent begränsning av möjligheten att bevilja förlängning av fristen enligt artikel 47.2 i förordning nr 3665/87, eftersom det målet — till skillnad från det förevarande — i första hand rörde frågan huruvida en ansökan om fristförlängning kunde ges in även efterutgången av den ursprungliga fristen, vars giltighet ifrågasattes. [15]

40. När det gäller förordning nr 800/1999 kan det konstateras att artikel 49.5 i denna förordning bland annat innehåller uttryckliga regler om vad som skall gälla när en ansökan om fristförlängning inkommer för sent. Härvid klargörs i bestämmelsen att förseningen medför den rättsföljden att bidragsbeloppet sätts ned. Oberoende av detta föreskrivs i artikel 50.2 i samma förordning att bidragsbeloppet skall sättas ned om bevis för att villkoren för beviljande av exportbidrag är uppfyllda läggs fram för sent — upp till sex månader efter utgången av den ursprungliga fristen eller av den förlängda fristen. Av detta följer *e contrario* att denna sexmånaders "nådefrist", som gäller när bevis för att villkoren för rätt till betalning är uppfyllda läggs fram för sent, måste skiljas från den förlängda fristen vid förväntade bevissvårigheter, eftersom överskridandet av var och en av dessa frister får olika rättsföljder.

41. Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att domstolen besvarar de första tre tolkningsfrågorna på så sätt att längden på

11 — Kommissionens förordning (EEG) nr 2730/79 av den 29 november 1979 om gemensamma tillämpningsföreskrifter för systemet med exportbidrag för jordbruksprodukter (EGT L 317, s. 1).

12 — Kommissionens förordning (EG) nr 800/1999 (nämnd ovan i fotnot 3).

13 — Ovan fotnot 5, punkt 13 och följande punkter i domen.

14 — Förordning av den 23 juni 1981 om ändring för femte gången av förordning (EEG) nr 2730/79, för andra gången av förordning (EEG) nr 798/80 och om ändring av förordning (EEG) nr 52/81, särskilt beträffande fristen för att inkomma med handlingar som är nödvändiga för vissa utbetalningar (EGT L 166, s. 9).

15 — Generaladvokaten Mischo argumenterade för en sträng tolkning i sitt förslag till avgörande av den 3 maj 1990 i målet Philipp Brothers (ovan fotnot 6), eftersom han ansåg att den berörda fristen utgjorde en preklusionsfrist. Domstolen fastställde emellertid att en ansökan om fristförlängning med stöd av artikel 31.2 i förordning nr 2730/79 kunde ges in även efter utgången av fristerna för att inkomma med tullhandlingarna.

den förlängda frist som föreskrivs i artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 inte begränsas av artikel 48 i förordning nr 3665/87. De behöriga nationella myndigheterna kan inom ramen för sitt utrymme för skönsmässig bedömning fastställa hur lång den förlängda fristen skall vara, varvid samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet skall beaktas — särskilt den tid som det beräknas ta för exportören att vidta åtgärder för att övervinna de svårigheter han själv inte kan påverka för att anskaffa de erforderliga handlingarna.

B — *Rättsligt skydd enligt förordning nr 3665/87 (tolkningsfrågorna D och E)*

1. Parternas argument

42. *Eurico* har anfört att det framgår av rättspraxis [16], att den nationella domstolen kan bifalla exportörens ansökan om en ytterligare frist och själv fastställa hur lång denna frist skall vara, om myndigheterna felaktigt har avslagit en sådan begäran.

43. Den *franska regeringen* anser att de nationella myndigheterna inte skall ha något utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller beslut om att förlänga fristen när samtliga omständigheter i det enskilda fallet talar för att en sådan förlängning skall beviljas. I enlighet härmed skall exportören i ett sådant fall kunna åberopa artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 till stöd för att det ifrågavarande förvaltningsbeslutet skall upphävas.

44. Däremot anser den franska regeringen att det varken i förordning nr 3665/87 eller i gemenskapsrätten går att finna stöd för uppfattningen att den nationella domstolen själv skulle kunna fastställa hur lång den förlängda fristen skall vara. Den franska regeringen har härvid hänvisat till medlemsstaternas självständiga ställning i processrättsligt hänseende och har härav dragit slutsatsen att den omständigheten att en nationell domstol enligt nationell rätt inte är behörig att i myndigheternas ställe själv fastställa fristens längd inte medför att det blir orimligt svårt för en omsorgsfull exportör att utöva sina rättigheter enligt artikel 47.4 i förordning nr 3665/87.

45. *Kommissionen* har för det första påpekat att det framgår av ordalydelsen i

16 — Eurico har åberopat dom av den 15 oktober 1987 i mål 222/86, Heylens (REG 1987, s. 4097; svensk specialutgåva, volym 9, s. 223), av den 19 juni 1990 i mål C-213/89, Factortame (REG 1990, s. I-2433; svensk specialutgåva, volym 10, s. I-435), och av den 3 december 1992 i mål C-97/91, Oleificio Borelli (REG 1992, s. I-6313; svensk specialutgåva, volym 13, s. I-205).

artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 att exportören inte kan härleda någon rätt till förlängd frist ur denna bestämmelse. De nationella myndigheterna har vid bedömningen av en sådan ansökan ett stort utrymme för skönsmässig bedömning. De skall därvid särskilt pröva huruvida de svårigheter som har gjorts gällande verkligen föreligger, och huruvida exportörerna har gjort erforderliga ansträngningar. De skall vidare fastställa de ytterligare frister som beräknas vara nödvändiga för att anskaffa de erforderliga handlingarna.

46. Även kommissionen har hänvisat till medlemsstaternas självständiga ställning i processrättsligt hänseende och har härav dragit slutsatsen att den nationella domstol som skall pröva de nationella myndigheternas avslag på en ansökan om en ytterligare frist måste ha samma prövningsbefogenheter som i mål där liknande nationella tvister är föremål för avgörande.

2. Rättslig bedömning

47. Den klara ordalydelsen i artikel 47.4 i förordning nr 3665/87, enligt vilken exportören i de där uppräknade fallen *kan* ges en förlängd frist, medför att en exportör inte kan härleda någon rätt till förlängd frist från nämnda bestämmelse.

48. En nationell myndighets beslut om en ansökan om förlängd frist för att inkomma med erforderliga handlingar är ett skönsmässigt beslut, inom ramen för vilket den nationella myndigheten skall bedöma såväl trovärdigheten av de av exportören anförda svårigheterna som de ansträngningar som han gjort för att övervinna dessa svårigheter. Vidare ankommer det på de nationella myndigheterna att uppskatta hur lång tid som kommer att behövas för att undanröja svårigheterna och på grundval därav fastställa en eventuell förlängd frist.

49. Det råder inte någon tvekan om att den berörda exportören har rätt till ett effektivt rättsmedel vid en nationell domstol mot de behöriga nationella myndigheternas skönsmässiga beslut.[17] Oavsett om detta rättsmedel tillhandahålls i form av en självständig möjlighet att föra talan, eller om det skönsmässiga beslutet prövas först i samband med prövningen av beslutet om att inte bevilja exportbidrag eller av beslutet om återkrav av motsvarande förskott, skall det i vart fall bedömas som likvärdigt mot bakgrund av att beslutet om förlängd

17 — Se till exempel dom av den 15 maj 1986 i mål 222/84, Johnston (REG 1986, s. 1651; svensk specialutgåva, volym 8, s. 597), punkterna 17—19. Se även generaladvokaten Albers förslag till avgörande i mål C-63/01, Evans (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), punkt 76 och följande punkter.

frist och beslutet om exportbidrag eller återkrav av eventuellt förskott ligger nära varandra i tiden.

50. Om den nationella domstolen som har att pröva överklagandet skulle anse att det överklagade avslagsbeslutet — till exempel på grund av en uppenbart felaktig bedömning — utgör maktmissbruk, skall rättsföljden av detta under alla förhållanden prövas enligt nationell rätt. I gemenskapsrätten anges således inte om de nationella domstolarna endast har befogenhet att pröva det överklagade beslutet eller om de tvärtom skall ha befogenhet att ändra det felaktiga beslutet. Kommissionen och den franska regeringen har härvid med rätta hänvisat till medlemsstaternas självständiga ställning i processrättsligt hänseende.

51. Härav följer att de nationella domstolarnas prövningsbefogenheter i princip får fastställas i den nationella rätten under förutsättning att följande två villkor är uppfyllda: De nationella bestämmelserna får inte vara sådana att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att genomföra gemenskapens bestämmelser (effektivitet), och den nationella lagstiftningen får inte tillämpas på ett i förhållande till liknande nationella tvister diskriminerande sätt (likvärdighet). [18]

18 — Se dom av den 16 juli 1998 i mål C-298/96, Ölmühle Hamburg m.fl. (REG 1998, s. I-4767), punkt 24 med vidare hänvisningar.

52. När det gäller det förstnämnda villkoret om effektivitet skall anmärkas att enskilda skulle berövas rätten att få sin sak prövad i domstol (*Überprüfungsverweigerung*) om det saknades möjlighet att överpröva det omtvistade skönsmässiga beslutet från den nationella behöriga myndigheten, vilket således skulle strida mot gemenskapsrätten.

53. Det andra villkoret om likvärdighet innebär i sin tur att de nationella domstolarna skall ha samma prövningsbefogenheter när det gäller omständigheter med gemenskapsrättslig anknytning som när det gäller motsvarande nationella omständigheter där anknytning till gemenskapsrätten saknas.

54. Den fjärde och den femte tolkningsfrågan skall därför besvaras på så sätt att de behöriga nationella myndigheternas beslut enligt artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 utgör ett skönsmässigt beslut, mot vilket det måste finnas ett effektivt rättsmedel som inte är diskriminerande i förhållande till rent nationella tvister utan anknytning till gemenskapsrätten. De närmare bestämmelserna för tillhandahållande av ett sådant rättsmedel skall fastställas i de nationella rättsordningarna med beaktande av principerna om effektivitet och likvärdighet.

V — Förslag till avgörande

55. Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att domstolen lämnar följande svar till Corte d'Appello di Genova:

— Längden på den förlängda frist som föreskrivs i artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 begränsas inte av artikel 48 i förordning nr 3665/87. De behöriga nationella myndigheterna kan inom ramen för sitt utrymme för skönsmässig bedömning fastställa hur lång den förlängda fristen skall vara, varvid samtliga relevanta omständigheter i det enskilda fallet skall beaktas — särskilt den tid som det beräknas ta för exportören att vidta åtgärder för att övervinna de svårigheter han själv inte kan påverka för att anskaffa de erforderliga handlingarna.

— De behöriga nationella myndigheternas beslut enligt artikel 47.4 i förordning nr 3665/87 utgör ett skönsmässigt beslut, mot vilket det måste finnas ett effektivt rättsmedel som inte är diskriminerande i förhållande till rent nationella tvister utan anknytning till gemenskapsrätten. De närmare bestämmelserna för tillhandahållande av ett sådant rättsmedel skall fastställas i de nationella rättsordningarna med beaktande av principerna om effektivitet och likvärdighet.